

ZALECENIE RADY**z dnia 14 lipca 2023 r.****w sprawie krajowego programu reform Łotwy na 2023 r., zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Łotwę programu stabilności**

(2023/C 312/14)

RADA UNII EUROPEJSKIEJ,

uwzględniając Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, w szczególności jego art. 121 ust. 2 i art. 148 ust. 4,

uwzględniając rozporządzenie Rady (WE) nr 1466/97 z dnia 7 lipca 1997 r. w sprawie wzmocnienia nadzoru pozycji budżetowych oraz nadzoru i koordynacji polityk gospodarczych ⁽¹⁾, w szczególności jego art. 5 ust. 2,uwzględniając rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1176/2011 z dnia 16 listopada 2011 r. w sprawie zapobiegania zakłóceniom równowagi makroekonomicznej i ich korygowania ⁽²⁾, w szczególności jego art. 6 ust. 1,

uwzględniając zalecenie Komisji Europejskiej,

uwzględniając rezolucje Parlamentu Europejskiego,

uwzględniając konkluzje Rady Europejskiej,

uwzględniając opinię Komitetu ds. Zatrudnienia,

uwzględniając opinię Komitetu Ekonomiczno-Finansowego,

uwzględniając opinię Komitetu Ochrony Socjalnej,

uwzględniając opinię Komitetu Polityki Gospodarczej,

a także mając na uwadze, co następuje:

- (1) Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/241 ⁽³⁾, którym ustanowiono Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (zwany dalej „Instrumentem”), weszło w życie w dniu 19 lutego 2021 r. Instrument zapewnia państwom członkowskim wsparcie finansowe służące realizacji reform i inwestycji, co pociąga za sobą impuls fiskalny finansowany przez Unię. Zgodnie z priorytetami europejskiego semestru Instrument przyczynia się do inkluzywnej odbudowy gospodarczej oraz do wdrażania zrównoważonych i pobudzających wzrost gospodarczy reform i inwestycji, w szczególności reform i inwestycji, których celem jest promowanie zielonej i cyfrowej transformacji oraz zwiększenie odporności gospodarek państw członkowskich. Pomaga również wzmocnić finanse publiczne oraz pobudzić wzrost gospodarczy i tworzenie miejsc pracy w średnim i długim okresie, a także zwiększyć spójność terytorialną wewnątrz Unii i wspierać dalsze wdrażanie Europejskiego filaru praw socjalnych. Maksymalny wkład finansowy dla poszczególnych państw członkowskich w ramach Instrumentu został zaktualizowany w dniu 30 czerwca 2022 r., zgodnie z art. 11 ust. 2 rozporządzenia (UE) 2021/241.

⁽¹⁾ Dz.U. L 209 z 2.8.1997, s. 1.

⁽²⁾ Dz.U. L 306 z 23.11.2011, s. 25.

⁽³⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/241 z dnia 12 lutego 2021 r. ustanawiające Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (Dz.U. L 57 z 18.2.2021, s. 17).

- (2) W dniu 22 listopada 2022 r. Komisja przyjęła roczną analizę zrównoważonego wzrostu gospodarczego na 2023 r., rozpoczynając tym samym cykl europejskiego semestru na rzecz koordynacji polityki gospodarczej w 2023 r. W dniu 23 marca 2023 r. Rada Europejska zatwierdziła priorytety rocznej analizy zrównoważonego wzrostu gospodarczego na 2023 r., które są skupione wokół czterech wymiarów konkurencyjnej zrównoważoności. W dniu 22 listopada 2022 r., działając na podstawie rozporządzenia (UE) nr 1176/2011, Komisja przyjęła również sprawozdanie przedkładane w ramach mechanizmu ostrzegania na 2023 r., w którym wskazała Łotwę jako jedno z państw członkowskich, w których mogą występować zakłócenia równowagi lub które są narażone na takie zakłócenia i w przypadku których potrzebna będzie szczegółowa ocena sytuacji. W dniu 24 lutego 2023 r. Komisja przyjęła także opinię w sprawie projektu planu budżetowego Łotwy na 2023 r. Komisja przyjęła również zalecenie dotyczące zaleceń Rady w sprawie polityki gospodarczej w strefie euro, a także wniosek dotyczący wspólnego sprawozdania o zatrudnieniu na 2023 r., w którym przeanalizowano wdrażanie wytycznych dotyczących zatrudnienia i zasad Europejskiego filaru praw socjalnych. W dniu 16 maja 2023 r. Rada przyjęła zalecenie w sprawie polityki gospodarczej w strefie euro⁽⁴⁾ („zalecenie dla strefy euro na 2023 r.”), a w dniu 13 marca 2023 r. – wspólne sprawozdanie o zatrudnieniu.
- (3) Choć gospodarki Unii wykazują się niezwykłą odpornością, kontekst geopolityczny nadal wywiera negatywny wpływ. W czasie gdy Unia stanowczo popiera Ukrainę, unijny program polityki gospodarczej i społecznej skupia się na ograniczaniu w perspektywie krótkoterminowej negatywnych skutków wstrząsów energetycznych dla gospodarstw domowych i przedsiębiorstw znajdujących się w trudnej sytuacji, a także na kontynuowaniu działań mających na celu realizację zielonej i cyfrowej transformacji, wspieranie zrównoważonego i inkluzywnego wzrostu, zachowanie stabilności makroekonomicznej oraz zwiększenie odporności w perspektywie średnioterminowej. W programie tym silny nacisk kładzie się też na zwiększenie konkurencyjności i wydajności Unii.
- (4) W dniu 1 lutego 2023 r. Komisja wydała komunikat pt. „Plan przemysłowy Zielonego Ładu na miarę epoki neutralności emisyjnej” (zwany dalej „planem przemysłowym Zielonego Ładu”). Celem planu przemysłowego Zielonego Ładu jest pobudzenie konkurencyjności unijnego przemysłu neutralnego emisyjnie oraz wspieranie szybkiej transformacji w kierunku neutralności klimatycznej. Stanowi on uzupełnienie bieżących wysiłków w ramach Europejskiego Zielonego Ładu i REPowerEU. Celem planu jest również stworzenie bardziej sprzyjającego otoczenia dla zwiększenia zdolności produkcyjnych Unii w zakresie technologii i produktów neutralnych emisyjnie niezbędnych do osiągnięcia ambitnych celów klimatycznych Unii oraz zapewnienie dostępu do odpowiednich surowców krytycznych, m.in. przez dywersyfikację źródeł, właściwą eksploatację zasobów geologicznych w państwach członkowskich i maksymalny recykling surowców. Plan przemysłowy Zielonego Ładu opiera się na czterech filarach: przewidywalnym i uproszczonym otoczeniu regulacyjnym, szybszym dostępie do finansowania, podnoszeniu umiejętności oraz otwartym handlu zapewniającym odporne łańcuchy dostaw. W dniu 16 marca 2023 r. Komisja wydała kolejny komunikat pt. „Długoterminowa konkurencyjność UE: perspektywa na przyszłość po 2030 r.” oparty na dziewięciu wzajemnie potęgujących się czynnikach i mający na celu wypracowanie ram regulacyjnych sprzyjających wzrostowi gospodarczemu. W komunikacie tym wyznaczono priorytety polityki nastawione na aktywne zapewnienie ulepszeń strukturalnych, dobrze ukierunkowanych inwestycji oraz środków regulacyjnych służących długoterminowej konkurencyjności Unii i jej państw członkowskich. Poniższe zalecenia przyczyniają się do realizacji tych priorytetów.
- (5) W 2023 r. europejski semestr na rzecz koordynacji polityki gospodarczej nadal rozwija się równoległe z wdrażaniem Instrumentu. Pełne wdrożenie planów odbudowy i zwiększania odporności pozostaje nieodzowne do realizacji priorytetów politycznych w ramach europejskiego semestru, ponieważ plany te uwzględniają wszystkie stosowne zalecenia dla poszczególnych krajów wydane w ostatnich latach lub ich znaczną część. Zalecenia dla poszczególnych krajów na lata 2019, 2020 i 2022 pozostają również aktualne w odniesieniu do planów odbudowy i zwiększania odporności, które są uzupełniane, aktualizowane lub zmieniane zgodnie z art. 14, 18 i 21 rozporządzenia (UE) 2021/241.
- (6) Przyjęte w dniu 27 lutego 2023 r. rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/435⁽⁵⁾ (zwane dalej „rozporządzeniem w sprawie REPowerEU”) ma na celu szybkie zredukowanie uzależnienia Unii od importu paliw kopalnych z Rosji. Przyczyni się to do bezpieczeństwa energetycznego i dywersyfikacji dostaw energii w Unii przy jednoczesnym zwiększeniu wykorzystania odnawialnych źródeł energii, zdolności do magazynowania energii oraz efektywności energetycznej. Rozporządzenie w sprawie REPowerEU umożliwia państwom członkowskim dodanie do krajowych planów odbudowy i zwiększania odporności nowego rozdziału REPowerEU w celu finansowania kluczowych reform i inwestycji, które pomogą w osiągnięciu celów REPowerEU. Te reformy i inwestycje przyczynią się również do pobudzenia konkurencyjności unijnego przemysłu neutralnego emisyjnie, zgodnie z założeniami planu przemysłowego Zielonego Ładu, oraz do realizacji zaleceń dla poszczególnych krajów w obszarze energii, wydanych w 2022 r. oraz, w stosownych przypadkach, w 2023 r. Rozporządzeniem w sprawie REPowerEU wprowadzono nową kategorię bezwrotnego wsparcia finansowego, udostępnianego państwom członkowskim na finansowanie nowych reform i inwestycji związanych z energią w ramach planów odbudowy i zwiększania odporności.

⁽⁴⁾ Zalecenie Rady z dnia 16 maja 2023 r. w sprawie polityki gospodarczej w strefie euro (Dz.U. C 180 z 23.5.2023, s. 1).

⁽⁵⁾ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2023/435 z dnia 27 lutego 2023 r. w sprawie zmiany rozporządzenia (UE) 2021/241 w odniesieniu do rozdziałów REPowerEU w planach odbudowy i zwiększania odporności oraz zmiany rozporządzeń (UE) nr 1303/2013, (UE) 2021/1060 i (UE) 2021/1755 oraz dyrektywy 2003/87/WE (Dz.U. L 63 z 28.2.2023, s. 1).

- (7) W dniu 8 marca 2023 r. Komisja przyjęła komunikat zawierający wytyczne dotyczące polityki fiskalnej na 2024 r. (zwany dalej „komunikatem z dnia 8 marca 2023 r.”). Jego celem jest wsparcie państw członkowskich w przygotowaniu programów stabilności i konwergencji, a przez to wzmocnienie koordynacji polityki. Komisja przypomniwała, że ogólna klauzula wyjścia paktu stabilności i wzrostu zostanie zdezaktywowana z końcem 2023 r. Zaapelowała, by w latach 2023–2024 polityka fiskalna służyła zapewnieniu średniookresowej zdolności do obsługi długu i zwiększeniu wzrostu potencjalnego w zrównoważony sposób oraz wezwała państwa członkowskie, aby w swoich programach stabilności i konwergencji na 2023 r. określiły, w jaki sposób ich plany fiskalne zapewnią przestrzeganie określonej w Traktacie wartości odniesienia wynoszącej 3 % produktu krajowego brutto (PKB) oraz zapewnią realistyczną i ciągłą redukcję długu lub utrzymanie go na ostrożnym poziomie w perspektywie średnioterminowej. Komisja wezwała również państwa członkowskie, by stopniowo wycofywały krajowe środki fiskalne służące ochronie gospodarstwa domowych i przedsiębiorstw przed wstrząsem spowodowanym wzrostem cen energii, rozpoczynając od środków najmniej ukierunkowanych. Wskazała, że jeżeli przedłużenie środków wsparcia okazałoby się konieczne ze względu na ponowną presję związaną z cenami energii, państwa członkowskie powinny lepiej ukierunkować takie środki na gospodarstwa domowe i przedsiębiorstwa znajdujące się w trudnej sytuacji. Komisja stwierdziła, że zalecenia fiskalne będą przedstawiane w ujęciu ilościowym i zróżnicowane. Co więcej, zgodnie z propozycją przedstawioną w jej komunikacie z dnia 9 listopada 2022 r. w sprawie kierunków reformy unijnych ram zarządzania gospodarczego, zalecenia fiskalne byłyby formułowane na podstawie wydatków pierwotnych netto. Komisja zaleciła, by wszystkie państwa członkowskie w dalszym ciągu chroniły inwestycje finansowane z zasobów krajowych i zapewniały skuteczne wykorzystanie Instrumentu i innych funduszy unijnych, w szczególności w świetle zielonej i cyfrowej transformacji oraz celów dotyczących odporności. Komisja zapowiedziała, że zaproponuje Radzie w szczególności procedur nadmiernego deficytu opartych na kryterium deficytu wiosną 2024 r. na podstawie danych dotyczących wyników budżetu za 2023 r., zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa.
- (8) W dniu 26 kwietnia 2023 r. Komisja przedstawiła wnioski ustawodawcze mające na celu wdrożenie kompleksowej reformy unijnych przepisów dotyczących zarządzania gospodarczego. Głównym celem wniosków jest poprawa stabilności długu publicznego i wspieranie – przez reformy i inwestycje – trwałego wzrostu gospodarczego sprzyjającego włączeniu społecznemu we wszystkich państwach członkowskich. W swoich wnioskach Komisja dąży do zwiększenia poczucia odpowiedzialności na szczeblu krajowym, uproszczenia ram oraz skoncentrowania się w większym stopniu na perspektywie średnioterminowej, a jednocześnie do skutecznego i spójniejszego egzekwowania przepisów. Zgodnie z konkluzjami Rady z dnia 14 marca 2023 r. w sprawie kierunków reformy unijnych ram zarządzania gospodarczego celem jest zakończenie prac legislacyjnych w 2023 r.
- (9) W dniu 30 kwietnia 2021 r. Łotwa przedstawiła Komisji swój krajowy plan odbudowy i zwiększania odporności, zgodnie z art. 18 ust. 1 rozporządzenia (UE) 2021/241. Na podstawie art. 19 rozporządzenia (UE) 2021/241 Komisja oceniła adekwatność, skuteczność, efektywność oraz spójność planu odbudowy i zwiększania odporności, zgodnie z wytycznymi dotyczącymi oceny określonymi w załączniku V do tego rozporządzenia. W dniu 13 lipca 2021 r. Rada przyjęła decyzję wykonawczą w sprawie zatwierdzenia oceny planu odbudowy i zwiększania odporności Łotwy⁽⁶⁾. Uruchomienie transz jest uzależnione od przyjęcia decyzji Komisji zgodnie z art. 24 ust. 5 rozporządzenia (UE) 2021/241 stwierdzającej, że Łotwa osiągnęła w zadowalający sposób odpowiednie kamienie milowe i wartości docelowe określone w decyzji wykonawczej Rady. Osiągnięcie w zadowalający sposób zakłada, że działania związane z uprzednio osiągniętymi kamieniami milowymi i wartościami docelowymi nie zostały odwrócone.
- (10) W dniu 25 kwietnia 2023 r. Łotwa przedłożyła swój krajowy program reform na 2023 r., a w dniu 17 kwietnia 2023 r. – swój program stabilności na 2023 r., zgodnie z art. 4 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 1466/97. W celu uwzględnienia powiązań między tymi dwoma programami poddano je równoczesnej ocenie. Zgodnie z art. 27 rozporządzenia (UE) 2021/241 krajowy program reform na 2023 r. odzwierciedla również półroczne sprawozdania Łotwy z postępów w realizacji planu odbudowy i zwiększania odporności.
- (11) W dniu 24 maja 2023 r. Komisja opublikowała sprawozdanie krajowe dotyczące Łotwy na 2023 r. Oceniała w nim postępy Łotwy we wdrażaniu stosownych zaleceń dla tego kraju przyjętych przez Radę w latach 2019–2022 oraz podsumowała realizację planu odbudowy i zwiększania odporności przez Łotwę. Na podstawie tej analizy w sprawozdaniu krajowym wskazano luki w stosunku do wyzwań, których nie uwzględniono w planie odbudowy i zwiększania odporności lub uwzględniono je jedynie częściowo, a także nowe i pojawiające się wyzwania. Oceniono w nim również postępy Łotwy we wdrażaniu Europejskiego filaru praw socjalnych oraz w realizacji głównych celów Unii dotyczących zatrudnienia, umiejętności i ograniczania ubóstwa, a także postępy w realizacji celów Organizacji Narodów Zjednoczonych w zakresie zrównoważonego rozwoju.

⁽⁶⁾ ST 10157/2021 INIT; ST 10157/2021 ADD 1; ST 10157/2021 ADD 1 COR 1.

- (12) Komisja przeprowadziła szczegółową ocenę sytuacji dla Łotwy na podstawie art. 5 rozporządzenia (UE) nr 1176/2011 i opublikowała jej wyniki w dniu 24 maja 2023 r. Stwierdziła, że na Łotwie nie występują zakłócenia równowagi makroekonomicznej. W szczególności podatność na zagrożenia związane z zadłużeniem zewnętrznym oraz mieszkalnictwem jest wciąż niewielka; nadal występuje natomiast podatność na zagrożenia związane z konkurencyjnością, ale oczekuje się, że w ogólnym ujęciu w najbliższej przyszłości będzie ona ograniczona. Niedawne zwiększenie deficytu obrotów bieżących było znaczne, ale oczekuje się, że w 2023 r., a następnie w 2024 r. nastąpi jego istotne zmniejszenie. Przewiduje się, że międzynarodowa pozycja inwestycyjna netto Łotwy, która w ostatnim dziesięcioleciu wyraźnie się poprawiła, nie ulegnie znaczącym zmianom. Niemniej jednak inflacja i presje płacowe, jeżeli się utrzymają, stwarzają ryzyko pogorszenia konkurencyjności Łotwy, zwłaszcza ze względu na inflację bazową, która znacznie przekracza średnią w strefie euro. Mimo że w ostatnim czasie wzrost cen nieruchomości mieszkalnych nasilił się, zawyżanie tych cen nie wydaje się znaczne. Ponadto pod koniec 2022 r. nastąpiło spowolnienie wzrostu cen nieruchomości mieszkalnych, udzielanie kredytów hipotecznych jest na niskim poziomie, a zadłużenie gospodarstw domowych jest ograniczone i zmniejsza się w relacji do dochodów gospodarstw domowych. Łotwa zmagą się z kluczowymi strukturalnymi wyzwaniami gospodarczymi związanymi z malejącą podażą pracy, co przyczynia się do szybkiego wzrostu jednostkowych kosztów pracy i stwarza ryzyko pogorszenia konkurencyjności w perspektywie średnioterminowej. Otoczenie polityki jest ogólnie korzystne, ale dodatkowe wysiłki mogłyby pomóc przeciwdziałać ryzyku wynikającemu ze wskazanych podatności na zagrożenia. Ważna pod tym względem byłaby polityka mająca na celu ochronę konkurencyjności, w tym środki podnoszące jakość i wielkość podaży pracy. Skrócenie procesu udzielania pozwoleń na budowę przyczyniłoby się do wspierania podaży mieszkań i do poprawy sytuacji na rynku nieruchomości mieszkalnych.
- (13) Według danych zweryfikowanych przez Eurostat deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych Łotwy spadł z 7,1 % PKB w 2021 r. do 4,4 % w 2022 r., natomiast dług sektora instytucji rządowych i samorządowych zmniejszył się z 43,7 % PKB na koniec 2021 r. do 40,8 % na koniec 2022 r. W dniu 24 maja 2023 r. Komisja opublikowała sprawozdanie na podstawie art. 126 ust. 3 Traktatu. W sprawozdaniu tym omówiono sytuację budżetową Łotwy, ponieważ deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych tego państwa przekroczył w 2022 r. określoną w Traktacie wartość referencyjną wynoszącą 3 % PKB. W sprawozdaniu stwierdzono, że kryterium deficytu nie zostało spełnione. Zgodnie z komunikatem z dnia 8 marca 2023 r. Komisja nie zaproponowała wszczęcia nowych procedur nadmiernego deficytu wiosną 2023 r., Komisja następnie stwierdziła, że zaproponuje Radzie wszczęcie procedur nadmiernego deficytu opartych na kryterium deficytu wiosną 2024 r. na podstawie danych dotyczących wyników budżetu za 2023 r. Łotwa powinna uwzględnić tę kwestię przy wykonywaniu budżetu na 2023 r. i przygotowywaniu projektu planu budżetowego na 2024 r.
- (14) Na saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych miały wpływ środki polityki fiskalnej podjęte w celu złagodzenia gospodarczych i społecznych skutków wzrostu cen energii. W 2022 r. takie środki polityki fiskalnej zwiększające wydatki obejmowały: rekompensatę kosztów ogrzewania (w zależności od wykorzystywanego źródła energii) oraz obniżkę rachunków za energię elektryczną dla gospodarstw domowych; miesięczne świadczenia dla gospodarstw domowych znajdujących się w trudnej sytuacji i rodzin z dziećmi, jak również wcześniejszą indeksację emerytur; dotacje dla przedsiębiorstw energochłonnych oraz rekompensatę wzrostu kosztów energii elektrycznej dla przedsiębiorstw. Komisja szacuje, że koszty budżetowe netto tych środków wyniosły w 2022 r. 1,5 % PKB. Na saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych miały również wpływ koszty budżetowe zapewnienia tymczasowej ochrony wysiedleńcom z Ukrainy, które szacuje się na 0,2 % PKB w 2022 r. Jednocześnie szacowany koszt tymczasowych środków nadzwyczajnych wynikających z kryzysu związanego z COVID-19 spadł z 5,0 % PKB w 2021 r. do 1,2 % PKB w 2022 r.
- (15) W dniu 18 czerwca 2021 Rada zaleciła, by w 2022 r. Łotwa⁽⁷⁾ kontynuowała wspierający kurs polityki fiskalnej, wykorzystując m.in. impuls zapewniany przez Instrument, oraz utrzymała inwestycje finansowane z zasobów krajowych. Rada zaleciła również Łotwie utrzymanie pod kontrolą wzrostu wydatków bieżących finansowanych z zasobów krajowych.

(7) Zalecenie Rady z dnia 18 czerwca 2021 r. zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Łotwę programu stabilności na 2021 r. (Dz.U. C 304 z 29.7.2021, s. 63).

- (16) Według szacunków Komisji kurs polityki fiskalnej⁽⁸⁾ w 2022 r. był neutralny, na poziomie 0,0 % PKB, co było odpowiednie w kontekście wysokiej inflacji. Zgodnie z zaleceniem Rady Łotwa nadal wspierała odbudowę poprzez inwestycje finansowane z Instrumentu. Wydatki finansowane z dotacji w ramach Instrumentu oraz z innych funduszy unijnych wyniosły 1,1 % PKB w 2022 r. (1,3 % PKB w 2021 r.). Ze względu na ograniczone zdolności oraz wzrost cen w budownictwie niektóre inwestycje finansowane z dotacji w ramach Instrumentu i z innych funduszy unijnych w 2022 r. zostały opóźnione, co spowodowało niewielkie zmniejszenie wydatków. Inwestycje finansowane z zasobów krajowych miały restrykcyjny, wynoszący 1,2 pp., wpływ na kurs polityki fiskalnej⁽⁹⁾. Łotwa nie utrzymała zatem inwestycji finansowanych z zasobów krajowych, co nie jest zgodne z zaleceniem Rady. Jednocześnie wzrost bieżących wydatków pierwotnych finansowanych z zasobów krajowych (po skorygowaniu o nowe działania po stronie dochodów) miał restrykcyjny, wynoszący 0,3 pp., wpływ na kurs polityki fiskalnej. W związku z tym Łotwa w wystarczającym stopniu kontrolowała wzrost wydatków bieżących finansowanych z zasobów krajowych.
- (17) Scenariusz makroekonomiczny, na którym oparto prognozy budżetowe w programie stabilności na 2023 r., jest ostrożny w 2023 r. i w późniejszym okresie. Rząd prognozuje, że realny PKB nie zmieni się w 2023 r., a następnie wzrośnie o 2,0 % w 2024 r. Z kolei w prognozie Komisji z wiosny 2023 r. przewiduje się wyższy wzrost realnego PKB – o 1,4 % w 2023 i o 2,8 % w 2024 r., co wynika z uwzględnienia nowo przekazanych danych nieuwzględnionych w programie stabilności na 2023 r., mianowicie rewizji danych dotyczących wzrostu PKB w 2022 r. oraz szybkich szacunków za pierwszy kwartał 2023 r., które wskazują na wyższy wzrost PKB, niż wcześniej przewidywano. W obu prognozach przewiduje się jednak podobny wzrost nominalnego prognozowanego PKB – w programie stabilności na 2023 r. prognozuje się wzrost o 11,7 % w 2023 r. i o 5,5 % w 2024 r., natomiast w prognozie Komisji odpowiednio o 10,5 % i 5,6 %.
- (18) W programie stabilności na 2023 r. rząd przewiduje, że wskaźnik deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych obniży się w 2023 r. do 4,0 % PKB. Korekta deficytu w 2023 r. odzwierciedla głównie zmiany wydatków. Oczekuje się, że stopniowe znoszenie większości środków wsparcia związanych z pandemią będzie miało wpływ zmniejszający deficyt, ponadto zryczałtowany wydatek w 2022 r. na utworzenie krajowej rezerwy gazu nie jest przewidziany na 2023 r. Oszczędności te zostaną częściowo zrównoważone środkami po stronie wydatków, ujętymi w pakiecie budżetowym na 2023 r., takimi jak podwyżki płac pracowników administracji publicznej i personelu medycznego, wyższe wydatki bieżące na świadczenia opieki zdrowotnej, naukę, badania i szkolnictwo wyższe, a także znaczny pakiet inwestycji publicznych w obszarze obrony i bezpieczeństwa wewnętrznego. Spodziewane są też większe wydatki na emerytury i dodatki w związku z wyższymi współczynnikami indeksacji. W programie stabilności na 2023 r. przewidziano, że relacja długu sektora instytucji rządowych i samorządowych do PKB spadnie z 40,8 % na koniec 2022 r. do 39,6 % na koniec 2023 r. W prognozie Komisji z wiosny 2023 r. przewiduje się deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych w wysokości 3,8 % PKB w 2023 r. Jest to zgodne z poziomem deficytu prognozowanym w programie stabilności na 2023 r. W prognozie Komisji z wiosny 2023 r. przewiduje się nieco wyższy poziom relacji długu sektora instytucji rządowych i samorządowych do PKB, wynoszący 39,8 % na koniec 2023 r.
- (19) Oczekuje się, że na ogólne saldo sektora instytucji rządowych i samorządowych w 2023 r. nadal będą miały wpływ środki przyjęte w celu złagodzenia gospodarczych i społecznych skutków wzrostu cen energii. Obejmują one głównie środki z 2022 r., których okres obowiązywania przedłużono. W prognozie Komisji z wiosny 2023 r. przewiduje się, że koszty budżetowe netto środowiska wsparcia wyniosą 1,0 % PKB w 2023 r.⁽¹⁰⁾ Wydaje się, że większość środków w 2023 r. nie jest skierowana do gospodarstw domowych ani przedsiębiorstw znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji i nie zachowuje w pełni sygnału cenowego do zmniejszenia zapotrzebowania na energię i zwiększenia efektywności energetycznej. W rezultacie kwotę ukierunkowanych środków wsparcia, którą należy uwzględnić w ocenie zgodności z zaleceniem Rady z dnia 12 lipca 2022 r.⁽¹¹⁾, szacuje się w prognozie Komisji z wiosny 2023 r. na 0,1 % PKB w 2023 r. (w porównaniu z 0,5 % PKB w 2022 r.). Prognozuje się, że koszty budżetowe zapewnienia tymczasowej ochrony wysiedleńcom z Ukrainy wzrosną o 0,1 punktu procentowego PKB w porównaniu z 2022 r. Ostatecznie oczekuje się, że do poprawy salda sektora instytucji rządowych i samorządowych w 2023 r. przyczyni się też stopniowe wycofywanie tymczasowych środków nadzwyczajnych wynikających z kryzysu związanego z COVID-19, które oszacowano na 1,2 % PKB.

⁽⁸⁾ Kurs polityki fiskalnej jest mierzony zmianą wydatków pierwotnych (po skorygowaniu o działania dyskrecjonalne po stronie dochodów), z wyłączeniem tymczasowych działań nadzwyczajnych wynikających z kryzysu związanego z COVID-19, lecz z uwzględnieniem wydatków finansowanych z bezzwrotnego wsparcia (dotacji) w ramach Instrumentu oraz z innych funduszy unijnych, w stosunku do średniookresowego wzrostu potencjalnego. Więcej szczegółowych informacji można znaleźć w ramce 1 w tablicach statystycznych w dziedzinie fiskalnej.

⁽⁹⁾ Ten restrykcyjny wpływ jest w szczególności spowodowany niższymi wydatkami na projekty inwestycyjne współfinansowane z funduszy unijnych, która to obniżka wpłynęła też na zmiany współfinansowania krajowego (zwłaszcza instytucji samorządowych na szczeblu lokalnym), a także przekazaniem sprzętu wojskowego Ukrainie, co rejestruje się jako ujemne nakłady brutto na środki trwałe kompensowane przez transfer kapitałowy.

Jednocześnie inne wydatki kapitałowe finansowane z zasobów krajowych miały ekspansywny wpływ, który wyniósł 1,7 pp. PKB. Wzrost pozostałych wydatków kapitałowych można wyjaśnić głównie dwoma czynnikami – utworzeniem rezerw gazu ziemnego dla zapewnienia bezpieczeństwa krajowych dostaw energii oraz przekazaniem sprzętu wojskowego Ukrainie.

⁽¹⁰⁾ Podana wartość liczbowo odzwierciedla poziom rocznych kosztów budżetowych tych środków, w tym bieżących dochodów i wydatków, a także – w stosownych przypadkach – środków w zakresie nakładów inwestycyjnych.

⁽¹¹⁾ Zalecenie Rady z dnia 12 lipca 2022 r. w sprawie krajowego programu reform Łotwy na 2022 r., zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Łotwę programu stabilności na 2022 r. (Dz.U. C 334 z 1.9.2022, s. 112).

- (20) W swoim zaleceniu z dnia 12 lipca 2022 r. Rada zaleciła Łotwie podjęcie działań dla zapewnienia, aby w 2023 r. wzrost bieżących wydatków pierwotnych finansowanych z zasobów krajowych był zgodny z ogólnie neutralnym kursem polityki (¹²), przy uwzględnieniu dalszego tymczasowego i ukierunkowanego wsparcia dla gospodarstw domowych i przedsiębiorstw najbardziej narażonych na podwyżki cen energii oraz dla osób uciekających z Ukrainy. Łotwa powinna być gotowa do dostosowania wydatków bieżących do zmieniającej się sytuacji. Łotwie zalecono również zwiększenie inwestycji publicznych na rzecz zielonej i cyfrowej transformacji oraz na rzecz bezpieczeństwa energetycznego, przy uwzględnieniu inicjatywy REPowerEU, m.in. poprzez wykorzystanie Instrumentu oraz innych funduszy unijnych.
- (21) W prognozie Komisji z wiosny 2023 r. przewiduje się, że kurs polityki fiskalnej będzie w 2023 r. ekspansywny (– 0,9 % PKB), w związku z wysoką inflacją. W 2022 r. kurs polityki fiskalnej był neutralny (0,0 % PKB). Przewiduje się, że wzrost bieżących wydatków pierwotnych finansowanych z zasobów krajowych (po skorygowaniu o działania dyskrecjonalne po stronie dochodów) w 2023 r. będzie mieć ekspansywny, wynoszący 0,5 % PKB, wpływ na kurs polityki fiskalnej. Obejmuje to zmniejszenie o 0,4 % PKB kosztów ukierunkowanych środków wsparcia dla gospodarstw domowych i przedsiębiorstw najbardziej narażonych na wzrost cen energii. Obejmuje to również wyższe (o 0,1 % PKB) koszty zapewnienia tymczasowej ochrony wysiedleńcom z Ukrainy. Ekspansywny wpływ bieżących wydatków pierwotnych netto finansowanych z zasobów krajowych nie wynika zatem z ukierunkowanego wsparcia dla gospodarstw domowych i przedsiębiorstw najbardziej narażonych na wzrost cen energii oraz dla osób uciekających z Ukrainy. Ekspansywny wzrost bieżących wydatków pierwotnych finansowanych z zasobów krajowych (po skorygowaniu o działania dyskrecjonalne po stronie dochodów) napędzany jest przez środki po stronie wydatków ujęte w pakiecie budżetowym na 2023 r., m.in. podwyżki płac pracowników administracji publicznej i personelu medycznego, dodatkowe wydatki bieżące na onkologię, naukę i działalność badawczą oraz inne dyskrecjonalne wydatki bieżące na rzecz krajowej administracji, jak również wyższe nakłady na emerytury i dodatki. Podsumowując, prognozowany wzrost bieżących wydatków pierwotnych finansowanych z zasobów krajowych nie jest zgodny z zaleceniem Rady z dnia 12 lipca 2022 r. Przewiduje się, że wydatki finansowane z dotacji w ramach Instrumentu oraz z innych funduszy unijnych wyniosą w 2023 r. 2,2 % PKB, podczas gdy inwestycje finansowane z zasobów krajowych będą miały ekspansywny wpływ na kurs polityki fiskalnej, który to wpływ wyniesie 1,0 pp. (¹³)

W związku z tym Łotwa planuje sfinansować dodatkowe inwestycje ze środków Instrumentu oraz z innych funduszy unijnych i przewiduje się, że utrzyma inwestycje finansowane z zasobów krajowych. Łotwa planuje sfinansować inwestycje publiczne na rzecz zielonej i cyfrowej transformacji oraz bezpieczeństwa energetycznego, m.in. zakup pojazdów z napędem elektrycznym na potrzeby transportu publicznego, zwiększenie efektywności energetycznej budynków wielomieszkaniowych i nieruchomości komercyjnych, modernizację elektroenergetycznych sieci przesyłowych i dystrybucyjnych, poprawę zdolności reagowania służb ratownictwa, centralizację platform cyfrowych i systemów zarządzania w sektorze publicznym, rozwój umiejętności cyfrowych oraz cyfryzację procesów w przedsiębiorstwach, rozwój infrastruktury szerokopasmowej, jak i poprawę cyfryzacji sektora edukacji. Te inwestycje publiczne są w dużej mierze finansowane z Instrumentu i innych funduszy unijnych.

- (22) Według programu stabilności na 2023 r. deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych zmaleje do 2,5 % PKB w 2024 r. Spadek w 2024 r. wynika głównie z wycofywania środków wsparcia łagodzących skutki wysokich cen energii oraz z braku wydatków bieżących związanych z pandemią COVID-19, a także z faktu, że inwestycje wspierające odbudowę po pandemii zakończą się w 2023 r. Według programu stabilności na 2023 r. przewiduje się, że relacja długu sektora instytucji rządowych i samorządowych do PKB na koniec 2024 r. lekko wzrośnie do 39,7 %. Na podstawie środków z zakresu polityki znanych w dniu granicznym prognozy deficyt publiczny w 2024 r. przewidziany w prognozie Komisji z wiosny 2023 r. ma wynieść 2,7 % PKB. Jest to zgodne z poziomem deficytu prognozowanym w programie stabilności na 2023 r. W prognozie Komisji z wiosny 2023 r. przewiduje się wyższy poziom relacji długu sektora instytucji rządowych i samorządowych do PKB, wynoszący 40,5 % na koniec 2024 r., głównie z uwagi na niższy nominalny PKB.
- (23) Program stabilności na 2023 r. przewiduje stopniowe znoszenie wszystkich środków wsparcia w dziedzinie energii w 2024 r. Komisja również zakłada całkowite stopniowe znoszenie środków wsparcia energetycznego w 2024 r. Szacunki te opierają się na założeniu, że nie dojdzie do ponownego wzrostu cen energii.

⁽¹²⁾ Na podstawie prognozy Komisji z wiosny 2023 r. średniookresowy (średnia z 10 lat) wzrost produktu potencjalnego Łotwy, wykorzystywany do pomiaru kursu polityki fiskalnej, szacuje się na 11,5 % w ujęciu nominalnym.

⁽¹³⁾ Przewiduje się, że pozostałe wydatki kapitałowe finansowane z zasobów krajowych będą miały restrykcyjny wpływ, który wyniesie 1,7 pp. PKB, ze względu na fakt, że w prognozie Komisji na 2023 r. nie uwzględniono utworzenia rezerwy gazu ziemnego w celu zapewnienia bezpieczeństwa dostaw energii ani pomocy wojskowej dla Ukrainy.

- (24) W rozporządzeniu (WE) nr 1466/97 wymaga się osiągnięcia rocznej korekty strukturalnego salda budżetowego prowadzącej do średniookresowego celu budżetowego, przyjmując 0,5 % PKB jako punkt odniesienia dla tej korekty ⁽¹⁴⁾. Biorąc pod uwagę względy stabilności fiskalnej i potrzebę zredukowania deficytu poniżej określonej w Traktatach wartości referencyjnej wynoszącej 3 % PKB, według Komisji odpowiednia byłaby korekta salda strukturalnego o co najmniej 0,5 % PKB w 2024 r. Aby zapewnić taką korektę i zgodnie z metodą stosowaną przez Komisję, wzrost wydatków pierwotnych netto finansowanych z zasobów krajowych ⁽¹⁵⁾ nie powinien przekroczyć w 2024 r. 3,0 %, jak wskazano w niniejszym zaleceniu. Przyczyni się to również do ograniczenia inflacji bazowej, której poziom znacznie przekracza średnią dla strefy euro i która – jeśli się utrzyma – mogłaby doprowadzić do spadku konkurencyjności. Jednocześnie należy stopniowo wycofywać pozostałe środki wsparcia w dziedzinie energii (obecnie szacowane przez Komisję na 1,0 % PKB w 2023 r.), jeśli pozwala na to rozwój sytuacji na rynku energii i rozpoczynając od środków najmniej ukierunkowanych; uzyskane w ten sposób oszczędności powinny zostać przeznaczone na zmniejszenie deficytu publicznego. Według szacunków Komisji doprowadzi to do wzrostu wydatków pierwotnych netto, który będzie niższy od maksymalnej stopy wzrostu zalecanej na 2024 r. Prognoza Komisji z wiosny 2023 r. wskazuje ponadto, że wzrost bieżących wydatków pierwotnych netto finansowanych z zasobów krajowych w 2023 r. nie jest zgodny z zaleceniem Rady z dnia 12 lipca 2022 r. Jeżeli zostanie to potwierdzone, odpowiedni byłby niższy wzrost wydatków pierwotnych netto w 2024 r.
- (25) Przy założeniu niezmiennego kursu polityki w prognozie Komisji z wiosny 2023 r. przewidziano, że wzrost wydatków pierwotnych netto finansowanych z zasobów krajowych wyniesie w 2024 r. 1,3 %, czyli będzie niższy od zalecanej stopy wzrostu.
- (26) Zgodnie z programem stabilności na 2023 r. oczekuje się, że inwestycje publiczne wzrosną z 5,5 % PKB w 2023 r. do 6,1 % PKB w 2024 r. Wzrost inwestycji odzwierciedla wyższe inwestycje finansowane z zasobów krajowych i wyższe inwestycje finansowane przez Unię, m.in. za pośrednictwem Instrumentu.
- (27) W programie stabilności na 2023 r. przedstawiono średnioterminową ścieżkę fiskalną do 2026 r. Według programu stabilności na 2023 r. deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych ma się zmniejszyć do 2,2 % PKB w 2025 r. i do 0,7 % PKB w 2026 r. W związku z tym planuje się, że deficyt sektora instytucji rządowych i samorządowych zmniejszy się do poniżej 3 % PKB w 2024 r. i utrzyma się na poziomie poniżej 3 % PKB w okresie objętym programem. W programie stabilności na 2023 r. przewidziano, że relacja długu sektora instytucji rządowych i samorządowych do PKB spadnie z 39,7 % na koniec 2024 r. do 38,9 % na koniec 2023 r.
- (28) Udział dochodów podatkowych w PKB Łotwy jest znacznie niższy od średniej unijnej. Ogranicza to świadczenie usług użyteczności publicznej, zwłaszcza w zakresie opieki zdrowotnej i ochrony socjalnej. Kapitał i majątek są niedostatecznie opodatkowane w porównaniu ze średnią unijną, co oznacza, że istnieją możliwości zwiększenia dochodów podatkowych. Pomimo stosunkowo wysokich stawek podatkowych dochody Łotwy z opodatkowania pracy są relatywnie niskie. Konieczne są zatem dalsze wysiłki na rzecz poprawy przestrzegania przepisów podatkowych i zwalczania szarej strefy gospodarki. W dalszym ciągu wysoki jest poziom ubóstwa i nierówności, w szczególności z powodu niewielkich nakładów na ochronę socjalną. Adekwatność siatki bezpieczeństwa socjalnego poprawiła się, ale zagrożenie ubóstwem lub wykluczeniem społecznym wciąż jest wysokie, zwłaszcza wśród osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji. Zagrożenie ubóstwem lub wykluczeniem społecznym w starszym wieku jest najwyższe w Unii (45,9 % na Łotwie w porównaniu z 19,5 % w Unii w 2021 r.) i bardzo wysokie także wśród osób z niepełnosprawnościami (41,2 % na Łotwie w porównaniu z 29,7 % w Unii w 2021 r.). Dostęp do indywidualnych i dostosowanych do potrzeb usług społecznych oraz ich jakość wciąż stanowią wyzwanie z powodu niedoboru pracowników socjalnych i ich dużego obciążenia pracą, a także nierówności między poszczególnymi gminami. System opieki długoterminowej jest rozdrobniony i notuje się niewielkie postępy w procesie przechodzenia od opieki instytucjonalnej do opieki domowej i usług świadczonych na poziomie społeczności lokalnych. Adekwatność i dostępność mieszkalnictwa socjalnego jest ograniczona ze względu na niewystarczające długoterminowe finansowanie. Udział wydatków publicznych na opiekę zdrowotną w PKB jest niski w porównaniu ze średnią unijną, a według programu stabilności na 2023 r. średnioterminowe plany budżetowe przewidują dalszy jego spadek, z 5,6 % PKB w 2022 r. do 3,6 % PKB w 2026 r. To znacznie mniej niż wynosi poziom zapotrzebowania na finansowanie publiczne w opiece zdrowotnej, szacowane na 6 % PKB do 2027 r. według wytycznych łotewskiej polityki w dziedzinie zdrowia publicznego na lata 2021–2027. Choć spadek ten wynika głównie ze stopniowego wycofywania tymczasowych środków wsparcia związanych z COVID-19, brakuje także planów zrównoważonego finansowania opieki zdrowotnej. Ponadto Łotwa boryka się z niedoborem pracowników w sektorze opieki zdrowotnej, w szczególności pielęgniarek. W rezultacie terminowy i równy dostęp do opieki zdrowotnej jest ograniczony.

⁽¹⁴⁾ Art. 5 rozporządzenia Rady (WE) nr 1466/97 wymaga również korekty przekraczającej wartość 0,5 % PKB w przypadku państw członkowskich o poziomie długu publicznego przekraczającym 60 % PKB lub z istotnym ryzykiem dotyczącym długookresowej zdolności do obsługi długu.

⁽¹⁵⁾ Wydatki pierwotne netto definiuje się jako wydatki finansowane z zasobów krajowych po skorygowaniu o działania dyskrecjonalne po stronie dochodów i z wyłączeniem wydatków z tytułu odsetek oraz cyklicznych wydatków związanych z bezrobociem.

- (29) Zgodnie z art. 19 ust. 3 lit. b) rozporządzenia (UE) 2021/241 i kryterium 2.2 załącznika V do tego rozporządzenia plan odbudowy i zwiększania odporności zawiera obszerny zestaw wzajemnie wzmacniających się reform i inwestycji, które mają zostać wdrożone do 2026 r. Realizacja planu odbudowy i zwiększania odporności Łotwy jest na zaawansowanym etapie. Łotwa złożyła jeden wniosek o płatność, który odpowiada 9 kamieniom milowym i na podstawie którego dokonano płatności w wysokości 201 mln EUR. Na skutek obiektywnych okoliczności, związanych ze wzrostem cen energii i materiałów budowlanych oraz z ograniczeniami w łańcuchu dostaw spowodowanymi rosyjską wojną napastniczą przeciwko Ukrainie, Łotwa zamierza przedłożyć zmiany w swoim planie, jak również dodać nowy rozdział REPowerEU, aby przyspieszyć dekarbonizację gospodarki i ograniczyć zależność od paliw kopalnych. Szybkie włączenie nowego rozdziału REPowerEU do planu odbudowy i zwiększania odporności umożliwi finansowanie dodatkowych reform i inwestycji wspierających cele strategiczne Łotwy w dziedzinie energii i zielonej transformacji. Systematyczne i skuteczne angażowanie władz lokalnych i regionalnych, partnerów społecznych i innych właściwych zainteresowanych stron pozostaje ważne dla pomyślnej realizacji planu odbudowy i zwiększania odporności, a także innych polityk gospodarczych i polityk zatrudnienia wykraczających poza zakres tego planu, by zapewnić szerokie poczucie odpowiedzialności za cały program polityczny.
- (30) W 2022 r. Komisja zatwierdziła wszystkie dokumenty programowe dotyczące polityki spójności Łotwy. Szybkie wdrożenie programów polityki spójności z zapewnieniem komplementarności i synergii z planem odbudowy i zwiększania odporności, w tym rozdziałem REPowerEU, ma zasadnicze znaczenie dla przeprowadzenia zielonej i cyfrowej transformacji, zwiększenia odporności gospodarczej i społecznej oraz osiągnięcia zrównoważonego rozwoju terytorialnego na Łotwie.
- (31) Oprócz wyzwań gospodarczych i społecznych uwzględnionych w planie odbudowy i zwiększania odporności oraz programach polityki spójności Łotwa mierzy się z wyzwaniami, które dotyczą dostępu do finansowania, energii i zielonej transformacji.
- (32) Przepływ kredytowy do sektora prywatnego wyniósł 1 % PKB w 2021 r., znacznie poniżej stopy wzrostu gospodarki. Skutkuje to dalszą redukcją zadłużenia sektora prywatnego, które należy do najniższych w Unii. Ten słaby wzrost akcji kredytowej do pewnego stopnia wiąże się ze słabym popytem, ale oddziałuje na niego także szereg wyzwań po stronie podaży. Małym i średnim przedsiębiorstwom szczególnie trudno jest uzyskać kredyt, częściowo ze względu na wyższe ryzyko kredytowe, a także z powodu wysokich kosztów kredytu i uciążliwych formalności. Ponadto słaba płynność aktywów dostępnych jako zabezpieczenie sprawia, że szczególnie trudno jest otrzymać kredyt poza regionem Rygi. Stanowi to istotną przeszkodę zarówno dla udzielania kredytów hipotecznych, jak i kredytów dla przedsiębiorstw. Działania w ramach polityki skupiały się głównie na wspieraniu kredytowania przez łączenie go z dotacjami publicznymi. Wiąże się to jednak ze znacznymi kosztami dla budżetu państwa, nie jest więc zrównoważonym sposobem na pobudzenie akcji kredytowej. Złagodzenie ograniczeń w podaży kredytów wymaga ogólnej poprawy przejrzystości i zaufania w otoczeniu działalności gospodarczej, w tym ograniczenia skali szarej strefy gospodarki. Ponadto usprawnienie postępowań upadłościowych – zmierzające do osiągnięcia wysokiego odsetka restrukturyzacji przedsiębiorstw i w miarę możliwości wyższych wskaźników egzekwowania kredytów – ograniczyłoby postrzegane ryzyko dla banków i pobudziło akcję kredytową. Ukierunkowane systemy pożyczek i gwarancji mogłyby pomóc zmniejszyć ryzyko utraty płynności przez banki przyjmujące zabezpieczenia na stosunkowo niepłynnych rynkach. Publiczne systemy kredytowania strategicznie ważnych obszarów inwestycji, takich jak zielona transformacja i rozwój regionalny, mogłyby zwiększyć efektywną konkurencję na rynku banków lub wypełnić lukę na rynku, w przypadku gdy kredyt bankowy jest zbyt drogi lub niedostępny. Publiczne systemy gwarancji i kredytowania oferują ponadto dużo bardziej opłacalny sposób wspierania prywatnych pożyczek niż systemy dotacji. Oprócz barier w dostępie do kredytów bankowych słabo rozwinięty jest też łotewski rynek alternatywnych źródeł finansowania, który ma potencjał, by poprawić dostęp firm do finansowania.

- (33) Łotwa zapewniła swoją niezależność od rosyjskiego gazu, po tym jak parlament w lipcu 2022 r. podjął decyzję o zaprzestaniu kupowania gazu ziemnego od Rosji z dniem 1 stycznia 2023 r. Krajowi dostawcy gazu byli w stanie znaleźć alternatywne źródła gazu ziemnego dzięki importowi skroplonego gazu ziemnego (LNG) z terminala LNG w Kłajpedzie (Litwa) oraz terminala LNG w Inkoo (Finlandia). Obecna sytuacja pokazuje, że konieczne jest przyspieszenie powolnego uruchamiania instalacji do wytwarzania energii elektrycznej z odnawialnych źródeł energii. Udział energii odnawialnej na Łotwie należy do najwyższych w Unii, ale w latach 2020–2021 jego poziom uległ stagnacji. Korzystne dla Łotwy byłoby przyspieszenie działań na rzecz wykorzystania energii wiatrowej i słonecznej, co jest najbardziej opłacalnym i długoterminowym rozwiązaniem w celu zwiększenia udziału odnawialnych źródeł energii. Plan odbudowy i zwiększania odporności Łotwy już teraz obejmuje środki mające na celu usunięcie barier regulacyjnych w wykorzystaniu lądowej energii wiatrowej. Można by jednak podjąć dalsze wysiłki, aby przyspieszyć wykorzystanie energii odnawialnej do wytwarzania energii elektrycznej, ogrzewania i chłodzenia. Wymagałoby to modernizacji sieci elektroenergetycznej, promowania zdecentralizowanego wytwarzania odnawialnej energii elektrycznej, elastyczności systemu elektroenergetycznego (reakcja strony popytowej i magazynowanie), dalszego usprawnienia procedur wydawania zezwoleń oraz ustanowienia ram prawnych i zachęt w celu promowania społeczności energetycznych. Dokończenie synchronizacji sieci elektroenergetycznej Łotwy z Unią zwiększyłoby zdolności przesyłowe, umożliwiając integrację z siecią coraz większej części lądowych i morskich odnawialnych źródeł energii. Łotewska sieć elektroenergetyczna, podobnie jak sieci pozostałych bałtyckich państw członkowskich, pozostaje narażona na zagrożenia, ponieważ jest zsynchronizowana z siecią elektroenergetyczną BRELL (Białoruś, Rosja, Estonia, Litwa i Łotwa). Regionalna synchronizacja sieci elektroenergetycznej z resztą UE postępuje, ale nie jest jeszcze zakończona. W tym celu konieczna jest współpraca z Estonią i Litwą. Zużycie gazu ziemnego na Łotwie w okresie od sierpnia 2022 r. do marca 2023 r. spadło o 30 % w porównaniu ze średnim zużyciem gazu w tym samym okresie w ciągu poprzednich pięciu lat, co przewyższa cel, jakim była redukcja o 15 %. Łotwa mogłaby kontynuować wysiłki na rzecz tymczasowego zmniejszenia zapotrzebowania na gaz do dnia 31 marca 2024 r. zgodnie z rozporządzeniem Rady (UE) 2022/1369 ⁽¹⁶⁾.
- (34) Łotwa powinna przyspieszyć starania o zwiększenie skali środków na rzecz efektywności energetycznej w celu dekarbonizacji zasobów budowlanych, transportu i przemysłu, a także wprowadzić nowe środki finansowania i wsparcia, aby osiągnąć cele wyznaczone w strategii renowacji.
- (35) Niedobory siły roboczej i kwalifikacji w sektorach i zawodach kluczowych dla zielonej transformacji, w tym w dziedzinie wytwarzania, wdrażania i serwisowania technologii neutralnych emisyjnie, powodują wąskie gardła w procesie przejścia na gospodarkę neutralną dla klimatu. Wysokiej jakości systemy kształcenia i szkolenia, które reagują na zmieniające się potrzeby rynku pracy, oraz ukierunkowane środki w zakresie podnoszenia i zmiany kwalifikacji są kluczowe dla ograniczenia niedoborów kwalifikacji oraz promowania włączenia i realokacji siły roboczej. W celu uwolnienia niewykorzystanej podaży pracy środki te należy udostępnić zwłaszcza osobom najmocniej odczuwającym skutki zielonej transformacji oraz w sektorach i regionach najbardziej dotkniętych tą transformacją. W 2022 r. odnotowano niedobory siły roboczej w 25 z 436 zawodów, które wymagają szczególnych umiejętności lub wiedzy na potrzeby zielonej transformacji, m.in. w zawodzie elektryka i inżyniera mechanika. Niedobory siły roboczej zgłoszono jako czynnik, który ogranicza produkcję w przemyśle i budownictwie.
- (36) W świetle dokonanej przez Komisję oceny Rada przeanalizowała program stabilności na 2023 r., a jej opinia ⁽¹⁷⁾ znajduje odzwierciedlenie w zaleceniu 1.
- (37) W świetle bliskich powiązań między gospodarkami państw członkowskich strefy euro oraz z uwagi na ich wspólny wkład w funkcjonowanie unii gospodarczej i walutowej Rada zaleciła, by państwa członkowskie strefy euro podjęły działania, w tym za pośrednictwem planów odbudowy i zwiększania odporności, mające na celu (i) utrzymanie długookresowej zdolności do obsługi długu i powstrzymanie się od szerokiego wsparcia popytu zagregowanego w 2023 r., lepsze ukierunkowanie środków fiskalnych służących łagodzeniu skutków wysokich cen energii oraz zastanowienie się nad odpowiednimi sposobami wycofania wsparcia, gdy zmniejszy się presja związana z cenami energii; (ii) utrzymanie wysokiego poziomu inwestycji publicznych oraz promowanie inwestycji prywatnych, aby wspierać zieloną i cyfrową transformację; (iii) wspieranie dynamiki płac, która łagodzi spadek siły nabywczej przy jednoczesnym ograniczeniu efektu drugiej rundy w odniesieniu do inflacji, dalsze udoskonalanie aktywnej polityki rynku pracy i rozwiązanie problemu niedoboru wykwalifikowanej kadry; (iv) poprawę otoczenia działalności gospodarczej oraz zapewnienie, by wsparcie w dziedzinie energii dla przedsiębiorstw było racjonalne pod względem kosztów, tymczasowe i ukierunkowane na rentowne przedsiębiorstwa oraz utrzymało zachęty do zielonej transformacji; oraz (v) zachowanie stabilności makrofinansowej i monitorowanie ryzyka, a jednocześnie kontynuację prac nad dokończeniem budowy unii bankowej. W przypadku Łotwy zalecenia 1, 2, 3 i 4 przyczyniają się do realizacji pierwszego, drugiego, trzeciego i czwartego zalecenia, przedstawionych w zaleceniu dla strefy euro na 2023 r.,

⁽¹⁶⁾ Rozporządzenie Rady (UE) 2022/1369 z dnia 5 sierpnia 2022 r. w sprawie skoordynowanych środków zmniejszających zapotrzebowanie na gaz (Dz.U. L 206 z 8.8.2022, s. 1).

⁽¹⁷⁾ Na podstawie art. 5 ust. 2 rozporządzenia (WE) nr 1466/97.

NINIEJSZYM ZALECA Łotwie podjęcie w latach 2023 i 2024 działań mających na celu:

1. Wycofanie obowiązujących nadzwyczajnych środków wsparcia w dziedzinie energii i wykorzystanie uzyskanych w ten sposób oszczędności do zmniejszenia deficytu sektora instytucji rządowych i samorządowych jak najszybciej w latach 2023 i 2024. Gdyby ponowne podwyżki cen energii wymagały wdrożenia nowych środków wsparcia lub dalszego stosowania obecnych środków wsparcia, zapewnienie, by takie środki wsparcia były ukierunkowane na ochronę gospodarstw domowych i przedsiębiorstw znajdujących się w trudnej sytuacji, były możliwe do udźwignięcia przez budżet i utrzymywały zachęty do oszczędzania energii.

Zapewnienie rozważnej polityki fiskalnej, w szczególności poprzez ograniczenie nominalnego wzrostu wydatków pierwotnych netto finansowanych z zasobów krajowych do nie więcej niż 3,0 % w 2024 r. ⁽¹⁸⁾

Utrzymanie inwestycji publicznych finansowanych z zasobów krajowych i zapewnienie skutecznej absorpcji dotacji w ramach Instrumentu i innych funduszy unijnych, w szczególności w celu wspierania zielonej i cyfrowej transformacji.

W okresie po 2024 r. kontynuowanie średniookresowej strategii fiskalnej polegającej na stopniowej i zrównoważonej konsolidacji, w połączeniu z inwestycjami i reformami prowadzącymi do wyższego zrównoważonego wzrostu, aby osiągnąć ostrożną sytuację fiskalną w średnim okresie.

Rozszerzenie opodatkowania, w tym podatków od majątku i kapitału, oraz poprawę adekwatności opieki zdrowotnej i ochrony socjalnej.

2. Dalsze wdrażanie planu odbudowy i zwiększania odporności w stałym tempie oraz sprawne sfinalizowanie rozdziału REPowerEU w celu szybkiego rozpoczęcia jego wdrażania. Szybkie wdrożenie programów polityki spójności z zapewnieniem ścisłej komplementarności i synergii z planem odbudowy i zwiększania odporności.
3. Poprawę dostępu do finansowania dla małych i średnich przedsiębiorstw za pomocą publicznych systemów kredytowania i gwarancji mających na celu ułatwienie inwestycji o strategicznym znaczeniu, w szczególności w dziedzinie zielonej transformacji i rozwoju regionalnego.
4. Ograniczenie ogólnej zależności od paliw kopalnych przez przyspieszenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii, w szczególności lądowej i morskiej energii wiatrowej oraz energii słonecznej, a także wzmocnienie środków na rzecz efektywności energetycznej, na przykład za pomocą nowych środków finansowania i wsparcia służących osiągnięciu celów długoterminowej strategii renowacji. Zapewnienie wystarczającej przepustowości połączeń międzysystemowych w celu zwiększenia bezpieczeństwa dostaw oraz kontynuowanie synchronizacji z siecią elektroenergetyczną Unii. Wzmoczenie wysiłków w ramach polityki mających na celu zapewnienie i nabywanie umiejętności i kompetencji potrzebnych do zielonej transformacji.

Sporządzono w Brukseli dnia 14 lipca 2023 r.

W imieniu Rady
N. CALVIÑO SANTAMARÍA
Przewodnicząca

⁽¹⁸⁾ Co zgodnie z szacunkami odpowiada rocznej korekcie strukturalnego salda budżetowego w wysokości co najmniej 0,5 % PKB w 2024 r., jak opisano w motywie 24.